

Forum "Most prijateljstva" - "Karavan prijateljstva", II faza

## MEĐUETNIČKA TOLERANCIJA KAO UVJET VLASTITOG RAZVOJA



Okrugli sto, Osijek 06. 06. 2013. - uvodno izlaganje

Društvo je kao pojam i kao praksa jedan od (novih) temeljnih pojmova koji je u procesima tranzicije stanovnicima tranzicijskih država, a posebno (novim) vlastima, predstavljao najveći izazov; osnovna prepreka za razumijevanje i prakticiranje (civilnog) društva je u tome što oni (stanovnici i nove vlasti) nisu dovoljno razlikovali pojam društvo od pojma država. I to je bio, i još uvijek jeste, temeljni problem nezavršenih procesa tranzicije u zemalja jugoistočne Europe. Za uravnoteženo funkcioniranje države i njen razvoj kao i razvoj društva presudni su dobri društveni odnosi. Društvo se gradi od temelja prema gore, od pojedinaca i grupa prema vrhu društvenih institucija. [6]

Uvodno izlaganje: Dr. sc. Milan **Ivanović**

U Republici Hrvatskoj društvena i ekonomska kriza su već godinama sve teže i umnožavaju se, a eksponencijalnom porastu tegoba dodatno pridonose i procesi globalizacije i svjetska ekonomska kriza - na koje nemamo efikasne odgovore. Kako to da nema napretka, a sve političke, privredne i društvene snage pokreću mnoge projekte i zaklinju se u svoje programe i aktivnosti za boljitak naše zemlje. Nedovoljne uspjehe ovih programa akteri (stranačka pozicija i opozicija) tumače raznim uzrocima – najčešće pogreškama pret-hodne vlasti i to u rasponu od

mente ekonomske politike, ali i drugih politika u našoj zemlji. No, zajednički je nazivnik svih parcijalnih odgovora sadržan u (našoj) ocjeni da postojeće društvene paradigme nisu dorasle stvarnosti. Potreban je novi pogled na realnost i nova društvena i politička paradigma - koje će trasirati nove političke, društvene i ekonomske smjerove u cilju završetka zakašnjelih i cijelo vrijeme pogrešno usmjerenih procesa tranzicije.

Jedno od tih temeljnih pitanja koji traže nove poglede je i pitanje nacionalnog identiteta i međuetničke



tzv „nenarodnog režima“ (prije 20-tak godina) pa do pret-hodnih mandata jučerašnjih vlasti: uvijek su krivi oni drugi, a nikako se ne preuzima dio krivice u svojim nazorima i djelovanju.

Objektivan odgovor na ova pitanja je vrlo složen s nizom parcijalnih odgovora koji zadiru u mnoge ele-

tolerancije u Hrvatskoj. [4] [5] [7] [9] [10] [12] Jer, pre-naglašeno oslanjanje i pozivanje na prošlost, pogo-tovo sa snažnim etničkom konceptom ne vode u bolju budućnost. I ovdje su hrvatske elite proteklih desetljeća imale neslavne aktivnosti.

„U mobilizaciji masa za ostvarenje individualiziranih interesa elita učestalo je pozivanje na kolektivne identitete. Kao što zorno pokazuje Kalanj, u tom su pogledu na djelu brojne „zamke identiteta“ kao što su, primjerice, etnički populizam ili religijski neokomunitarizam. Kalanj naglašava kako to nisu samo zamke identiteta, „nego i artificijelni ili spontani odgovori na neuspjeh društvene integracije“ (Kalanj, 2003:52). Takav „zov identiteta“ u suprotnosti je sa zapadno-europskom demokratskom tradicijom borbe za jednakost, poštovanjem ljudskih prava i emancipacijom subjekta od dominacije sila socijalnog i političkog poretka. Pozivanje na populizam može, dakako, biti



motivirano težnjom za ponovnim uspostavljanjem zajednice, ali u osnovi ima izrazito instrumentalističko značenje jer se djelovanje društvenih grupa i pojedinaca stavlja u funkciju posve suprotnih ciljeva. Kao što iskustvo pokazuje na svakom koraku, kolektivno djelovanje na tim osnovama samo dodatno jača represivnost političkog poretka jer pruža alibi za obračun s političkim neistomišljenicima na različitim područjima društvenog života (jezik, kultura, znanost i obrazovanje). S druge strane, takvi su identiteti sporni jer zapravo ne pridonose afirmaciji individuumu kao subjekta, budući da onima koji su različiti osporavaju subjektivitet u smislu političke, kulturne i društvene afirmacije. U horizontu spomenute teorijske perspektive naglašava se kako problem socijalne integracije dobiva drugorazredno značenje, a umjesto toga u prvi plan dolazi pitanje neprestanih društvenih promjena u kojima su relativizirani svi stabilni elementi društvene strukture. Glavnu ulogu u osmišljavanju različitih strategija (razvoja, odbrane kolektivnih identiteta, sigurnosti, borbe protiv terorizma itd.) preuzimaju društvene elite koje vlastite interese nastoje legitimirati idejama o povratku primordijalnim „korijenima“ i „izvornim“ zajednicama.“ [3]

Niz je primjera u Hrvatskoj koji pokazuju kako nismo u stanju iskoristiti svoje prirodne resurse i društvene potencijale te EU fondove u funkciji društvenog i privrednog razvoja tako da stalno raste broj nezaposlenih i stalno pada osobni i društveni standard. Razlozi tome su, u osnovi, u slabom udruživanju za realizaciju poslovnih ideja od interesa za aktere procesa i za širu društvenu zajednicu. Nedovoljno udruživanje u hrvatskom društvu ima niz svojih uzroka, ali jedan od glavnih je, smatramo, odsustvo

građanske i međuetničke tolerancije – koja se iskazuje u upornoj borbi protiv drugih i drugačijeg mišljenja čak i onda kada činjenice stvarnosti i argumenti elementarne logike to ne podržavaju. Gotovo ista situacija je i u susjednoj Bosni i Hercegovini i Srbiji. [1] [2] [16] [17]

### **Socijalna kohezija - bitan element ekonomskog i društvenog razvoja**

Socijalna kohezija je bitan elementi ekonomskog i društvenog razvoja svake zemlje; omogućuje efikasan pristup privrednim resursima i razvoj individualnih i grupnih ljudskih potencijala i potencijal društva u cjelini. Prema rezultatima istraživanja efikasnih društava - horizontalne društvene interakcije, učvršćuju društveno povjerenje, jačaju društvene veze i proširuju društvene identitete, a to pridonosi integraciji pluralnog društva. Empirijski je socijalni kapital strukturiran iz tri elementa: (a) povjerenje u ljude i društvene institucije, a označava spremnost na suradnju ne samo s članovima obitelji ili znancima, (b) udruživanje i kolektivne akcije koje omogućuju neposredno iskustvo suradnje i njezinih prednosti, u ostvarivanju interesa koji su izvan okvira individualne akcije, (c) poštivanje društvenih i pravnih normi. [6] [8] [11] [18]

Da bi se ostvario društveni i privredni razvoj moraju postojati dva bitna društvena konstituenta – o kojima se do sada u pitanjima gospodarskog (i društvenog) razvoja u Hrvatskoj nije vodilo računa. To su: [14]

a) Građanski koncept nacionalnog identiteta: U Hrvatskoj je protekla dva desetljeća razvijan etnički koncept nacije iz kojega je izveden i model etničkog nacionalnog identiteta stanovnika – umjesto građanskog modela nacije i odgovarajućeg građanskog nacionalnog identiteta.



U etničkom konceptu nacionalnog identiteta stanovnici su zatvoreni prema drugim etničkim zajednicama i stalno se nameće borbu protiv neprijatelja (to su svi drugačiji), a građanski (vladajući u zemljama OECD-a) je otvoren za razmjenu s drugim zajednicama. Posljedice krivo postavljene i razvijane etničkog modela su razorne po hrvatsko društvo; protekla dva desetljeća su izgubljena u društvenom i privrednom razvoju. Tako se etničkim konceptom proteklih godina nametalo u javnosti (i još uvijek nameće) bespredmetne teme glede društvenog i privrednog razvoja (na tim etničkim temama političari su dobivali izbore), a zapostavljena su bitna razvojna pitanja. I kada se, pone-

## MEĐUETNIČKA TOLERANCIJA KAO UVJET VLASTITOG RAZVOJA

Uvodno izlaganje: Milan Ivanović

kad, neko razvojno pitanje i probilo na dnevni red – onda je, opet, etnički koncept onemogućavao efikasan pristup resursima i provedbu planova razvoja. Taj sindrom društvenih odnosa (raspravljajući o stanju u Slavoniji) nazvali smo „Slavonski šok prošlosti“.[9] Nije nevažno ukazati da je u takvom društvenom okviru i javnoj atmosferi: (a) proveden problematičan hrvatski model privatizacije društve-

Tim povodom – postavlja se pitanje (za ovim okruglim stolom) „Tko i kako danas radi na izgradnji međuetničkog povjerenja“. Naravno da je naš diskurs u razini društvene akcije, konkretno – razgovarat će se o aktivitetu građana i udruga građana na izgradnji međuetničkog povjerenja. Ovdje se, pak, otvaraju i mnoga nova pitanja: kakvo smo civilno društvo izgrađivali, koje nas teme okupljaju, kako se provode ove aktivnosti, kakvi su rezultati i što građani i udruge trebaju činiti u budućnosti da međuetnička tolerancija ne bude ograničavajući element razvoja društva i privrede u Hrvatskoj.



nih poduzeća i (b) učinjen niz korupcijskih i mafijaških projekata, kasnije afera – a što je sve daleko manje moguće u konceptu građanskog nacionalnog identiteta. Građanski koncept nacionalnog identiteta je elementarni čimbenik izgradnje građanskog društva – a to je propušteno izgraditi u proteklim procesima hrvatske tranzicije i taj će problem Hrvatska – vrlo teško - rješavati desetljećima.

b) Razvijena socijalna kohezija: Ovdje su isto tako u pitanju nezavršeni procesi tranzicije, odnosno radi se o mentalnoj matrici većine stanovnika u zemlji koji: (a) su još uvijek klijenti države - tj. malo je samoinicijative (očekuju se rješenja i aktivnosti od vlasti „odozgor“); (b) se nedovoljno udružuju (u svim segmentima i na svim razinama društva), (c) ne provode usvojene planove, (d) imaju patrijarhalne društvene vrijednosti, (e) nemaju povjerenje u građanske institucije i (f) koji nedovoljno poštuju društvene i pravne norme. Ne treba posebno naglašavati da će socijalna kohezija biti na niskom stupnju ako nema međuetničke tolerancije.

### Literatura

- [1] Bajtal, E. (2007.) Al tempo : psihografija pseudologiae phantasticae, Sarajevo
- [2] Bajtal, E. (2007.) Duplo golo: ogledi o BH politikanstvu, yugofasizmu i quasireligioznosti, Sarajevo
- [3] Banovac, B., Boneta, Ž. (2006) Etnička distanca i socijalna (de) zintegracija, Revija za sociologiju, 1-2:
- [4] Ivanović, M. (2002.) Interkulturalnost protiv etničke distance; Međuetnička tolerancija, br. 20, Stina, Split
- [5] Ivanović, M. (2004.) Europski standardi u zaštiti prava nacionalnih manjina; AlbertE, Osijek
- [6] Ivanović, M. (2005.) Izgubljene šanse; AlbertE Osijek
- [7] Ivanović, M. (2006.) Nepovoljni scenariji prijete, Regionalne paralele, br. 10; Stina, Split
- [8] Ivanović, M.; Bogнар, L.; Lauc, A. (2006.) Kamo idemo - društvene vrijednosti u procesima postsocijalističke tranzicije u Hrvatskoj, AlbertE Osijek
- [9] Ivanović, M. (2006.) Pogled iz budućnosti; Slavonski šok prošlosti; Partnerstvo za razvitak, Slap, Osijek
- [10] Ivanović, M. (2007.) Vrijednosni sustav kao bitan činilac uspješnog procesa EU integracija; Učimo za Europu., br. 1, Stina, Split (www.stina.hr)
- [11] Ivanović, M. (2008) Socijalna kohezija - temeljna odrednica razvoja, 1st International Conference „Focus on Regional Development“, Požega, 19.9.
- [12] Ivanović, M. (2012.) Pretpostavke uspješne strategije razvoja; Multietničnost i razvoj, br. 3; Stine (Split);
- [13] Ivanović, M. (2012.) Preduvjeti strategije razvoja povratničkih sredina; u knjizi „Multietničnost, povratak, razvoj“; Stina, Split;
- [14] Ivanović M.; Subašić, R.; Trischler, R.; Križanović, K. (2013.) Razvoj industrije za preradu voća i povrća na području Slavonije i Baranje 2nd Symposium „Economy of Eastern Croatia“, EFOS, Osijek, May 23-25
- [15] Kalanj, R. (2003) Zov identiteta, Socijalna ekologija, 1-2
- [16] Kovačević, B. (2002.) Etnicitet i civilitet, Subotica
- [17] Kovačević, B. (2006.) Pokidana jedra - etnicizacija politike, Beograd
- [18] Rimac, I.; Štulhofer, A. (2002.) Sociokulturne vrijednosti, gospodarska razvijenost i politička stabilnost kao čimbenici povjerenja u Europsku uniju, Institut "Ivo Pilar", Zagreb

# TOLERANCIA

NEGUJEMO BOGATSTVO I LEHOTU ŽIVLJENJA U RAZLIČITOSTI

Godina XVIII  
broj 162  
V - VI 2013.  
besplatan  
primerak

[www.tolerancija.net](http://www.tolerancija.net)

**DRUŠTVO ZA TOLERANCIJU BAČKA PALANKA**  
Novosadska 38, 21413 Čelarevo

## U ovom broju

1. "Karavan prijateljstva",  
Razgovor u Banjoj Luci
2. Zdravko Marjanović:  
Dve suprotnosti
3. Podsećanje: Durđevdan je...
4. Željko Građin:  
Ko smo, šta smo i kuda idemo  
Otvaranje mosta "25. maj"
5. Lino Voljak:  
Zapadni Balkan i EU
- 6.-9. Miodrag Žvanović: BiH danas
- 10.-11. Goran Nećin:  
Vojvodina između dve vatre
12. - 14. Milan Ivanović:  
Međuetniča tolerancija
15. Tomislav Marković:  
Književni terorizam
16. - 18. Esad Bajtal: Građansko buđenje?
19. Predrag Vajagić: Provincija
20. - 21. Marinko Čulić:  
Ispisnica iz antifašizma
22. Rade Vukosav: Priča o Rankoviću
23. Mesud Prolić: Jedan park za povijest
24. Željko Građin: Rock and roll  
u B. Palanci - Grupa "Sintelon"
25. - 27. Medina Dolalić, Suzana Šaćić:  
Iz knjige »Balkan bluz« - Mladićev dan
28. Forum "Most prijateljstva"  
Razgovor i poruka iz Osijeka



**TOLERANCIA ZNAČI ŽIVOT**